

ПРО ОЗНАКИ, ЩО КВАЛІФІКУЮТЬ ЗЛОЧИН, ЯКІ МОЖУТЬ РЕГЛАМЕНТУВАТИСЯ В ЗАГАЛЬНІЙ ЧАСТИНІ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

На основі вивчення змісту найбільш вживаних у КК України ознак, що кваліфікують злочин, а також їх впливу на суспільну небезпечність злочину, обґрунтовано перелік ознак, які можуть бути регламентовані в Загальній частині Кримінального кодексу України. За результатами дослідження доведено можливість регламентації таких ознак, як вчинення злочину повторно, групою осіб, за попередньою змовою групою осіб, організованою групою, службовою особою, шляхом зловживання службовим становищем, значні, великі та особливо великі розміри предмета злочину або шкоди, заподіяної злочинцем, вчинення злочину щодо двох або більше осіб, щодо неповнолітнього та щодо малолітнього, з корисливих мотивів, а також загально небезпечним способом.

Ключові слова: *ознаки, що кваліфікують злочин; кваліфікуючі ознаки; склад злочину; Загальна частина КК України; диференціація покарання.*

Постановка проблеми. Безумовно, актуальним напрямом наукових досліджень у сфері кримінального права є вивчення проблеми забезпечення системності положень законодавства про кримінальну відповідальність. Працюючи в цьому напрямі, ми детально розглянули питання реалізації ідеї регламентації ознак, що кваліфікують злочин у Загальній частині КК України. В попередніх публікаціях було запропоновано та обґрунтовано основні положення концепції втілення вказаної ідеї в частині місця та способу регламентації ознак, що кваліфікують злочин, а також механізму їх впливу на покарання. Однак не менш важливим є визначення переліку ознак, які можуть бути «перенесені» у Загальну частину.

Стан дослідження. У наукових джерелах висловлювалися деякі пропозиції щодо кваліфікуючих ознак, які можуть бути регламентовані в Загальній частині законодавства про кримінальну відповідальність. Зокрема А. Козлов, запропонував всі кваліфікуючі обставини відобразити в переліку обставин, що обтяжують покарання, і таким способом уніфікувати їх [1]. Т. Леснієвські-Костарева запропонувала внести у Загальну частину КК лише найпоширеніші ознаки, що кваліфікують злочин, зокрема ті, що стосуються множинності та співучасті [2, с. 13–14]. В. Ткаченко, пропонував подати в Загальній частині КК перелік

лише тих ознак, які стосуються злочину (такі як повторність, тяжкі наслідки, особлива жорстокість тощо) [3]. В Українській науковій літературі пропозицій щодо регламентації тих чи інших ознак в Загальній частині КК немає.

Наведені наукові висновки, звичайно, не дають змоги обрати ті кваліфікуючі ознаки, які можна регламентувати в Загальній частині. Проте вибір таких ознак вимагатиме і визначення кола злочинів, кваліфіковані склади яких вони будуть утворювати.

Враховуючи це, **метою** цієї наукової статті є здійснення достатньо обґрунтованого відбору ознак, що кваліфікують злочин, які можуть бути регламентовані як такі в Загальній частині КК України та визначення кола злочинів, кваліфіковані склади яких ці ознаки можуть утворювати.

Виклад основних положень. Під час визначення переліку ознак, що можуть регламентуватися в Загальній частині КК України, за основу візьмемо чинний КК України. Проаналізувавши його текст, ми виявили, що найпоширенішими кваліфікуючими ознаками є: вчинення злочину повторно чи особою, раніше судимою за такий злочин (130 разів), вчинення злочину групою осіб (10 разів), за попередньою змовою групою осіб (103 рази) та організованою групою (47 разів), тяжкі та інші тяжкі наслідки (92 рази), загибель людей (45 разів) та смерть людини (11 разів), вчинення злочину службовою особою, шляхом зловживання службовим становищем (33 рази), великі (23 рази) та особливо великі (22 рази) розміри предмета злочину, щодо двох або більше (кількох) осіб (21 раз), значна (13 разів), велика (21 раз) та особливо велика шкода (7 разів), в умовах особливого періоду, крім воєнного стану (18 разів), в умовах воєнного стану (18 разів), та у бойовій обстановці (18 разів), щодо неповнолітнього (19 разів) та малолітнього (8 разів), вчинення злочину з корисливих мотивів (12 разів), шляхом підпалу (9 разів), вибуху (8 разів) та іншим загальнонебезпечним способом (9 разів).

Поширеність використання ознак, що кваліфікують злочин у КК України, звичайно, не є тим єдиним критерієм, що дозволив би об'єктивно визначити перелік ознак, які можуть бути регламентовані в Загальній частині. Адже, по-перше, є в КК України і менш вживані ознаки, які за своїм змістом є доволі загальними і могли б отримати ширший вжиток, а по-друге, знайдеться чимало обставин вчинення злочину, які значно збільшують суспільну небезпеку різних злочинів, однак як ознаки, що кваліфікують злочин, не передбачені взагалі. Проте ознаки, які передбачені чинним КК здебільшого пройшли апробацію не однією редакцією законодавства про кримінальну відповідаль-

ність, здебільшого отримали наукове дослідження і їх використання в наукових колах не заперечують.

Серед наведених ознак, що кваліфікують злочин, такими, які не доречно регламентувати в Загальній частині, найперше є загибель людей (людини), адже вона утворює так званий складений злочин, суспільна небезпека якого, на наше переконання, повною мірою може враховуватись через інститут сукупності злочинів. Недоцільно, як видається, регламентувати і таку ознаку, як тяжкі (інші тяжкі) наслідки. Якщо такі наслідки виявилися у заподіянні шкоди життю чи здоров'ю, то ситуація така ж, як і з попередньою ознакою. Зокрема, ідея відмови від використання цього поняття для позначення шкоди, яка заподіюється здоров'ю потерпілого, достатньо обґрунтована в дисертації Р. Лемехи [4, с. 4]. Якщо ж тяжкі наслідки проявилися у вигляді майнової шкоди, то вони цілком можуть враховуватись через такі ознаки, як значний, великий та особливо великий розмір шкоди.

Кваліфікуючі ознаки «вчинення злочину в умовах особливого періоду, крім воєнного стану», «в умовах воєнного стану», та «у бойовій обстановці» справедливо передбачені лише у Розділі XIX Особливої частини КК України. Враховуючи це, регламентувати їх в Загальній частині теж недоцільно. Ці ознаки можна було б регламентувати в окремій статті вказаного розділу як загальні до всіх складів злочинів, які в ньому передбачені.

Всі інші із вказаних, на перший погляд, можуть бути регламентовані в загальній частині законодавства про кримінальну відповідальність. Точну відповідь можна дати лише на основі їх глибшого аналізу, результати якого ми наведемо далі. Окрім того, зважаючи на особливості різних злочинів, названих у КК України, застосування кожної із таких ознак потрібно пов'язати із певною категорією злочинів, визначення якої також потребує окремого вивчення.

Вчинення конкретного злочину вдруге та наступні рази, свідчить про формування у особи стійкої спрямованості на злочинну поведінку, певну «професіоналізацію» особи, вироблення майстерності вчинення конкретного злочину, накопичення досвіду такої діяльності. Прояви спеціального рецидиву, того свідчать ще й про небажання особи виправитись. За таких умов небезпечність особи злочинця для суспільства, зростає. Маючи зазначені знання, вміння та навички, особа ефективніше готується до вчинення злочину, обирає дівіші методи та засоби вчинення злочину тощо, завдяки чому швидше та легше досягає злочинного результату, більш небезпечними, як правило, стають і наслідки вчиненого злочину. Зазначені обставини, без сумніву, проявляються в повторному злочині, збільшуючи його суспільну безпе-

ку. Щодо питання дотримання принципу «non bis in idem», цілком погоджуємось із висновком А. Расюк, яка спеціально досліджувала цю проблему про те, що порушення, на яке посилаються прихильники вилучення повторності та спеціального рецидиву із числа кваліфікуючих ознак, йтися не може, оскільки оцінюється не попередній злочин [5]. Оцінюється, натомість, як влучно висловився А. Свінкін, ступінь інтенсивності та стійкості суспільної небезпеки особистості, які проявилися у новому злочині [6].

Отже, вчинення злочину повторно чи особою, раніше судимою за такий самий злочин, підвищує суспільну небезпеку злочину, а використання відповідних кваліфікуючих ознак не суперечить принципу недопустимості подвійного інкримінування. Проте є певні сумніви щодо того, чи підвищення суспільної небезпеки цими обставинами є настільки істотним, щоб зумовлювати диференціацію кримінальної відповідальності шляхом конструювання кваліфікованого складу. За нашими підрахунками в чинному КК України ці ознаки зумовлюють посилення середнього значення найбільш суворого покарання приблизно вдвічі. Чи справді тяжкість повторного злочину в два рази більша злочину, вчиненого вперше? На основі власних уявлень про суспільну небезпеку – ні. Як стверджує І. Гнатів – виключення повторності як кваліфікуючої ознаки складу злочину створить умови для ухилення від справедливого покарання для особи, що не виправилася та займає чітку антисуспільну позицію [7]. Але ж справедливе покарання може бути призначене і в межах санкції норми про основний склад, яка для цього і є відносно визначеною. Хоча не можна не погодитись із вказаним автором стосовно тези, що відмова від повторності як кваліфікуючої ознаки повинна супроводжуватися кардинальної реформою санкцій та правил призначення покарання [7]. Проте, як видається, можливий і варіант реформування асоціації норм про сукупність злочинів: однакові злочини (передбачені однією і тією ж частиною статті Особливої частини КК України) теж повинні розглядатися як сукупність. За умов сьогодення регламентацію повторного вчинення злочину та його вчинення особою, раніше судимою за такий самий злочин, вважаємо допустимою, однак лише при адекватному впливі на санкцію.

Однак все зазначене стосується виключно умисного злочину. Сказати про безумовне зростання суспільної небезпеки повторного необережного злочину складно. Деяке зростання можна констатувати лише при попередній засудженості особи за аналогічний злочин, оскільки це говорить про невиправлення особи і високу ймовірність вчинення злочину у майбутньому. Проте ці обставини, як видається,

достатньо враховувати в процесі індивідуалізації кримінальної відповідальності, в межах санкції норми про основний склад злочину.

За чинним КК України учинення злочину повторно чи особою, раніше судимою за такий злочин, виступають як ознаки, що кваліфікують злочин лише в умисних злочинах, а в окремих випадках – у злочинах, що можуть вчинятися як з умислом, так і з необережності (ст.ст. 240, 320, 333 та стаття 133 КК України). Однак, враховуючи сказане, регламентуючи названі ознаки, що кваліфікують злочин, в Загальній частині доцільно обумовити їх інкримінування лише випадками вчинення умисного злочину.

Обґрунтування зростання суспільної небезпеки під час вчинення злочину групою осіб, за попередньою змовою групою осіб та організованою групою подібне обґрунтуванню зростання суспільної небезпеки повторного злочину: діючи групою осіб значно легше досягти злочинного результату, наслідки злочину стають, здебільшого, більш шкідливими, а протидія таким злочинам – ускладненою. Водночас вид злочину, як видається, не має вагомого значення. Користуючись узагальненням наукових позицій щодо використання кваліфікуючих ознак «група осіб» та «група осіб за попередньою змовою», здійсненим Ю. Лемішко [8], констатуємо цілковите сприйняття їх вживання для диференціації кримінальної відповідальності, а отже, безумовний істотний вплив відповідних обставин на суспільну небезпеку злочину, чого не скажеш про співучасть у злочині з одним виконавцем.

У Загальній частині КК України передбачено ще один вид злочинної групи – злочинну організацію. В Особливій частині відповідна ознака, що кваліфікує злочин, не передбачена, однак призначити справедливе покарання за злочин, вчинений в складі такої групи дозволяє окрема норма, передбачена ст. 255 КК України, яка встановлює відповідальність за саму участь в ній, чи у злочині, який вчиняється злочинною організацією, та враховується через інститут сукупності злочинів. Тому регламентація в Загальній частині КК України вчинення злочину злочинною організацією як ознаки, що кваліфікує злочин, можливе лише за умови внесення відповідних змін до ст. 255 КК України. Причому такий варіант видається навіть більш справедливим, адже дасть змогу диференціювати відповідальність учасників злочинної організації, залежно від того, які злочини вони вчинятимуть.

Вчинення злочину групою осіб, групою осіб за попередньою змовою, та організованою групою, можуть бути використані як ознаки, що кваліфікують злочин, стосовно всіх категорій умисних злочинів, за винятком тих, що вчиняються лише такими групами (якщо група осіб, за попередньою змовою група осіб, організована група чи злочинна

організація виступають обов'язковою ознакою складу злочину, наприклад, у ст.ст. 257, 260, 293 КК України тощо). З метою уникнення різнотлумачень під час їх регламентації в Загальній частині це слід обумовити безпосередньо у тексті закону.

Вчинення злочину службовою особою шляхом зловживання своїм службовим становищем як ознака, що кваліфікує злочин, сьогодні утворює випадки так званого складеного злочину – коли як один злочин трактується зловживання владою чи службовим становищем, відповідальність за що передбачена ст.ст. 364 чи 364-1 КК України та інший злочин. Однак відповідно до цих статей кримінальна відповідальність настає лише у випадку заподіяння такими діями істотної шкоди (розмір якої в 100 і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян). Якщо ж такої шкоди заподіяно не буде, за відсутності відповідної кваліфікуючої ознаки, суспільна небезпека злочину, вчиненого шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем, не буде повністю врахована при притягненні до кримінальної відповідальності. Тому використання цієї ознаки, з позиції забезпечення можливості справедливого покарання, на відміну від деяких інших, що зумовлюють існування складеного злочину, є доцільним. Зростання суспільної небезпеки злочину, вчиненого шляхом зловживання службовим становищем доводиться такими аргументами, як більші можливості вчинення злочину та більш імовірна загроза заподіяння великої шкоди.

У процесі регламентації цієї ознаки в Загальній частині КК України пов'язувати її інкримінування із певною категорією злочинів видається недоцільним. Якщо той чи інший злочин може вчинятися шляхом зловживання службовим становищем, то за наявності цієї обставини він завжди буде більш суспільно небезпечним.

Окрім того, регламентування цієї ознаки як загальної для всієї сукупності злочинів, передбачених КК України, поєднане з регламентуванням інших пропонує у цій статті кваліфікуючих ознак (особливо ознак, які позначають розміри шкоди, заподіяної злочином) і разом із вдалим визначенням пов'язаного з ними впливу на покарання дасть можливість відмовитися від окремих складів злочину «зловживання владою або службовим становищем» та «зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми», оскільки, видається, що такі зловживання можуть визнаватися злочинними тільки тоді, коли полягають у вчиненні конкретного злочину (закінченого чи незакінченого).

Розмір шкоди, спричиненої злочином, напряму визначає міру його суспільної небезпечності. Такий висновок не тільки логічний,

а й прямо впливає із тлумачення положень ч. 2 ст. 11 КК України. Тому доцільність диференціації відповідальності з урахуванням розміру шкоди не викликає заперечень. Схожа ситуація з розміром предмета злочину. Суспільна небезпечність злочину визначається сукупністю об'єктивних і суб'єктивних ознак складу злочину, зокрема й предмета злочину, якщо він є обов'язковою ознакою складу злочину. А якщо так, то розмір предмета варіюватиме величину суспільної небезпечності.

Отже, якщо розмір предмета злочину чи шкоди, заподіяної злочиним, впливає на величину суспільної небезпечності такого злочину, то певний розмір виявиться таким, що істотно змінюватиме таку величину і потребуватиме диференціації кримінальної відповідальності.

У КК України значний, великий та особливо великий розмір предмета злочину чи шкоди, заподіяної злочиним, як ознаки, що кваліфікують злочин, використані разом 93 рази, з них значний розмір – 14 разів, великий – 48 разів та особливо великий – 31 раз. Як видно вже з наведених даних системність використання цих ознак вкрай низька: в одних випадках для диференціації відповідальності використано лише значний розмір (ст.ст. 361, 362, 363-1 КК України), в других – лише великий (ст.ст. 192, 203-1, 265 КК України) чи особливо великий (ст.ст. 194, 210 та 211 КК України), в третіх – має місце використання двох чи, рідше, всіх трьох розмірів (ст.ст. 110-2, 185, 209 КК України). Передбачивши ці ознаки в Загальній частині КК України, здобудемо можливість системно та детально (виділяючи три ступені) диференціювати відповідальність за кожен злочин, на який поширювалися б зазначені ознаки.

Під час визначення кола злочинів, для якого відповідні ознаки слідувало б регламентувати в Загальній частині, використаємо практику чинного КК України: такі ознаки регламентуються у випадках, коли обов'язковою ознакою основного складу злочину є предмет, що може мати різне кількісне значення (не лише в грошовому еквіваленті), а також коли для злочину характерне заподіяння майнової шкоди, причому незалежно від форми вини.

Множинність потерпілих, за чинним КК України (вчинення злочину «щодо двох чи більше осіб» та «щодо кількох осіб»), є ознакою, що кваліфікує злочин, якщо об'єктивна сторона основного складу злочину полягає у застосуванні насильства, спричиненні шкоди життю чи здоров'ю особи, втягуванні особи у вчинення злочину чи вчинення інших протизаконних дій (у вчинення терористичного акту, заняття проституцією, вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, застосування допінгу). Винятки становлять ст. 149 КК

України, в якій криміналізовано торгівлю людьми або іншу незаконну угоду щодо людини, ст. 150 КК України, де йдеться про використання праці дитини, яка не досягла віку, з якого законодавством дозволяється працевлаштування, ст. 169 КК України, що передбачає відповідальність за незаконні дії щодо усиновлення (удочеріння), та ст. 332 КК України, де криміналізовано незаконне переправлення осіб через державний кордон України.

Загалом з такою позицією законодавця можна погодитись. Істотна різниця у суспільній небезпеці злочину, коли винним застосовується насильство або заподіюється шкода здоровлю одному потерпілому, та коли двом чи більше, є очевидною, навіть з огляду на те, що людина, її життя і здоров'я, фізична та психічна недоторканість повинні бути найвищою цінністю у суспільстві. Така ж ситуація і зі злочинами, пов'язаними з втягнення особи у протизаконну діяльність – небезпека заняття протизаконною діяльністю одного члена суспільства і двох чи більше, звичайно ж вкрай відрізняються, а відтак значно відрізняється і небезпека втягнення в таку діяльність залежно від кількості втягнених осіб.

Інша ж справа зі злочинами, пов'язаними із заподіянням особі шкоди, що має матеріальний вимір. Тут відповідальність повинна диференціюватися залежно не від кількості потерпілих, а від розміру шкоди, адже очевидно, що суспільна небезпека певного злочину, якщо ним заподіяна шкода одній особі в розмірі, наприклад, 200 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян буде більшою, ніж суспільна небезпека такого ж злочину, якщо ним заподіяна шкода одночасно, наприклад, трьом особам, в розмірі 50 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян кожному.

Враховуючи зазначене, множинність потерпілих у Загальній частині у вигляді ознаки, що кваліфікує злочин, слідувало б регламентувати лише для злочинів, що полягають у застосуванні насильства, заподіянні шкоди життю чи здоров'ю потерпілого, а також злочинів, пов'язаних із втягненням осіб в протизаконну діяльність. Хоч множинність потерпілих в чинному КК України не так часто використовується для диференціації кримінальної відповідальності, багато злочинів із вказаної категорії не мають такої кваліфікуючої ознаки (особливо, коли йдеться про так звані спеціальні норми). А отже, її регламентація в Загальній частині надасть більшої системності диференціації кримінальної відповідальності.

Ми вже зазначали чотири склади злочину, кваліфікованих за ознакою множинності потерпілих, які не вписуються у визначене коло злочинів. Не заглиблюючись у питання доцільності такої диферен-

ціації, допускаємо можливість регламентувати множинність потерпілих як ознаку, що кваліфікує окремі злочини не із названої категорії, у статтях Особливої частини.

Аналогічно можна диференціювати кримінальну відповідальність при вчиненні злочину щодо малолітнього та неповнолітнього. Підвищення суспільної небезпеки злочину цими обставинами обумовлене віковими особливостями людини, яка ще повною мірою не розвинулася фізіологічно, що визначає знижену здатність особи чинити опір насильницьким діям, психологічно, що визначає підвищену травматичність психіки за результатами заподіяння шкоди здоров'ю чи насильницьких дій, а також розумово та у вольовій сфері, що знижує здатність особи робити правильний життєвий вибір, і відтак не піддаватися втягуванню у різну протиправну чи антигромадську поведінку. Як і множинність потерпілих, за необхідності, ці ознаки можуть бути регламентовані в Особливій частині і під час диференціації кримінальної відповідальності за інші злочини.

Ширше використання через регламентацію у Загальній частині могла б отримати така кваліфікуюча ознака, як корисливий мотив. Погоджуємося із висновками В. Канціра, та О. Сосніни про те, що «виникнення корисливого мотиву негативно характеризує суб'єкта цього злочину, свідчить про моральну деформацію його особистості, підвищує суспільну небезпеку діяння» [9]. Хоча автори і роблять такий висновок у розрізі дослідження конкретного складу злочину, він, як видається, стосується більшості злочинів. Зрозуміло, що не можна враховувати корисливий мотив як ознаку, що кваліфікує злочин, якщо така є ознакою основного складу злочину, проте таких складів у КК України мало. Цілком погоджуємось із висновками І. Газдайка-Василишин щодо злочинів проти власності: «корисливий мотив не слід визнавати обов'язковими ознаками жодного із злочинів, що передбачені статтями Розділу VI КК України» [10, с. 23]. Проте диференціювати так звані «корисливі злочини проти власності» у зв'язку з наявністю корисливого мотиву нелогічно, адже майже всі ці злочини будуть вчинятися саме з таким мотивом. Така ж ситуація і з іншими злочинами, що полягають у заволодінні майном чи іншими предметами, що можуть принести особі майнову користь через їх споживання, використання або збут. Корисливий мотив тут, безумовно, теж впливає на суспільну небезпечність, однак його врахування доцільно залишити в межах санкції норми про основний склад злочину (відсутність такого мотиву, радше свідчить про знижену суспільну небезпеку).

Враховуючи це, під час регламентації корисливого мотиву як кваліфікуючої ознаки, в Загальній частині КК України, її застосування

слід унеможливити у випадках, коли такий мотив є обов'язковою ознакою складу злочину, а також у випадках злочинів, що полягають у заволодінні майном чи іншими предметами, що можуть принести особі майнову користь. Водночас найкращим варіантом було б чітко вказати перелік статей, для уникнення різнотлумачень.

Остання з відібраних кваліфікуючих ознак – загальнонебезпечний спосіб, включаючи вибух та підпал. Дослідники цих ознак зазначають: злочин може кваліфікуватися як такий, що вчинений загальнонебезпечним способом, за умови, що інше майно, життя чи здоров'я людей були поставлені під загрозу заподіяння істотної шкоди [11]. Така «додаткова» загроза заподіяння шкоди однозначно підвищує суспільну небезпеку вчинюваного діяння і, як видається, істотно. Причому стосується це значно ширшого кола злочинів порівняно з тим, де відповідна ознака диференціює відповідальність на даний час. Нелогічно поширювати дію цієї кваліфікуючої ознаки хіба щодо злочинів, де такий спосіб є обов'язковою ознакою складу, або ж є характерним (йдеться про злочини, передбачені, ст.ст. 112, 258, 439, 441, 442, а також ч. 2 ст. 437 КК України). З таких позицій і слід виходити при регламентації загальнонебезпечного способу як ознаки, що кваліфікує злочин, у Загальній частині КК України.

Висновки. У Загальній частині КК України як ознаки, що кваліфікують злочин, можуть бути регламентовані:

1) вчинення злочину повторно, обмеживши її використання умисними злочинами;

2) вчинення злочину групою осіб, за попередньою змовою групою осіб та організованою групою;

3) вчинення злочину службовою особою, шляхом зловживання службовим становищем;

4) значні, великі та особливо великі розміри предмету злочину або шкоди, заподіяної злочинцем у випадках, коли обов'язковою ознакою основного складу злочину є предмет, що може мати різне кількісне значення, а також коли для злочину характерне заподіяння майнової шкоди;

5) вчинення злочину щодо двох або більше осіб, обмеживши її застосування злочинами, що полягають у застосуванні насильства, заподіянні шкоди життю чи здоров'ю потерпілого, та злочинами, пов'язаними із втягненням осіб в протизаконну діяльність;

6) вчинення злочину щодо неповнолітнього та щодо малолітнього з такими ж обмеженнями;

7) вчинення злочину з корисливих мотивів із вказівкою про неможливість застосування щодо злочинів, які полягають у заво-

лодінні майном чи іншими предметами, що можуть принести особі майнову користь;

8) вчинення злочину загальнонебезпечним способом.

1. Козлов А. Проблема унификации отягчающих обстоятельств, предусмотренных Общей и Особенной частями уголовного закона. *Вестник Московского университета. Серия «Право»*. 1977. № 3. С. 81–85.

2. Костарева Т. Квалифицирующие обстоятельства в уголовном праве (понятие, законодательная регламентация, влияние на дифференциацию ответственности): автореф. дис. на соиск. уч. степ. канд. юрид. наук. Казань, 1992. 20 с.

3. Ткаченко В. К проекту Уголовного кодекса РФ. *Тенденции развития уголовного законодательства и уголовно-правовой теории*: науч. конф. (г. Москва, 27–28 янв. 1994 г.). М., 1994. С. 50–52.

4. Лемеха Р. Тяжкі наслідки як наскрізне кримінально-правове поняття: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. юрид. наук. Львів, 2013. 18 с.

5. Расюк А. Судимість як кваліфікуюча ознака складу злочину. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2014. № 2. С. 82–90. URL: <http://www.chasopysnaru.gov.ua/chasopys/ua/pdf/2-2014/rasuk.pdf>.

6. Свинкин А. Оптимальное конструирование квалифицированных составов по признакам повторности и рецидива. *Проблемы эффективности уголовного закона*: сборник ученых трудов. 1975. № 37. С. 59–64.

7. Гнатів І. Повторність як кваліфікуюча ознака складу злочину та її узгодження з принципом «non bis in idem». *Європейські перспективи*. 2012. № 2 (1). С. 137–140.

8. Лемішко Ю. Вчинення злочину групою осіб за попередньою змовою як кваліфікуюча ознака та обставина, що обтяжує покарання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія Право. 2015. Вип. 35. Т. 3. С. 91–95.

9. Канцір В., Сосніна О. Корисливий мотив як кваліфікуюча ознака у складі злочину «Порушення недоторканості приватного життя». *Наше право*. 2016. № 1. С. 87–91.

10. Газдайка-Василишин І. Некорисливі злочини проти власності. Львів, 2012. 212 с.

11. Газдайка-Василишин І., Татаров Ю. Умисне знищення або пошкодження майна, вчинене шляхом підпалу, вибуху чи іншим загальнонебезпечним способом: проблеми кваліфікації. *Актуальні проблеми держави і права*. 2012. Вип. 65. С. 650–659.

Marmura O. Z. On the issue of qualificatory features that may apply in the General part of the legislation on criminal liability

According to the analysis of the current Criminal Code of Ukraine, the most widespread qualificatory features are perpetration of crime repeatedly, by a group of persons, by prior conspiracy of a group of persons, by organized group, terrible

and other terrible consequences, loss of life and death of man, committal of a crime due to malfeasance in office, large and extra-large sizes of the object of the crime, considerable, great, and especially great harm, concerning two or more (a few) persons, under conditions of the special period, with the exception of martial law, under conditions of martial law, in field conditions, concerning minors and infants, with lucrative impulse, by arson, explosion and another general dangerous way.

It is proved that it is not advisable to apply in the general part of the Criminal Code of Ukraine such features as terrible and other terrible consequences, loss of life and death of man, under conditions of the special period, with the exception of martial law, under conditions of martial law, in field conditions.

Based on peculiarities of the impact on the social danger of crime, it is substantiated the possibility of differentiation of criminal liability in the general part in cases of: willful crime committed repeatedly, as well as by a group of persons, by prior conspiracy of a group of persons and by organized group; considerable, large and particularly large object or damage caused by a crime, the obligatory feature of the essential elements of which is an object that may have different quantitative value or may cause property damage; commission of crime connected with the use of violence, causing harm to the life or health of the victim and implicating persons in illegal activities concerning two or more persons, a minor and an infant; perpetration of crime in general dangerous way; prevarication by an official; commission of crime with lucrative impulses that is not connected with acquisition of property or other items for the benefit of a person.

Key words: *qualificatory features; corpus delicti; General part of the Criminal Code of Ukraine; differentiation of criminal punishment.*

Стаття надійшла 26 квітня 2018 р.

УДК 343.133

О. А. Марченко

ПРАВОВИЙ СТАТУС ПІДОЗРЮВАНОВОГО ТА ОБВИНУВАЧЕНОГО У СФЕРІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Досліджено порівняльно-правовий аналіз чинного та попереднього законодавства щодо правового статусу підозрюваного та обвинуваченого у сфері реалізації звільнення від кримінальної відповідальності. Визначено правовий статус підозрюваного та обвинуваченого як учасника кримінальних процесуальних відносин у сфері реалізації звільнення від кримінальної відповідальності за чинним та попереднім законодавством. Проаналізовано та зіставлено відповідні правові норми. Доведено, що існують суперечності та нечіткість у чинному законодавстві в частині визначення правового ста-